

я не вперше, його можна дивитися без кінця). Закінчився перегляд, народ збуджений, враження сильні. Ми виходимо з Драчем, і Кониця поруч. Я кажу Драчеві пошепки: «Це антирадянський фільм». Він справді сприймався як протест проти цього радянського світу. А Драч до мене: «Тихше, тихше... Поруч Кониця». Потім почалась у нас якась суперечка з Копицею. Він почав нарікати, що фільм дуже релігійний, що там моляться багато. Ми з Драчем дуже з ним посварилися, навіть щось образливе сказали. Так що справді — хотів він бути поза політикою чи не хотів, але фактично він був великим чинником і естетичного, і політичного, і духовного проти-стояння цій системі.

— Наша редакція два роки тому випустила солідний збірник «Поетичне кіно: заборонена школа», до якого увійшли й обидві ваші статті. На мою думку, вони — найцікавіше з того, що написано про українське кіно. І хоча про українське поетичне кіно написано чимало, проте системний підхід був тільки у вас, що дуже цініться. За нинішньої ситуації з кіно в Україні не тільки його противники затушовують значення того естетичного явища, а й навіть дехто з їхніх творців робить спроби відшукатися від власних здобутків. Нас намагаються переконати, що нічого тут не було. Я не кажу, що ви маєте обов'язок, але ніхто з літературознавців чи якихось інших авторитетів української літератури не взяв на себе цієї ноші — обґрунтувати їхнє значення, а ви взяли. Логічно було б щось вам сказати з цього приводу і сьогодні.

— Ви знаєте, це болюче для мене питання. Це одна з багатьох утрачених мною можливостей. Так життя моє складалося, що я з жахом думаю, скільки часу і скільки сил, енергії витрачено марно. То кілька років праці коректором у «Біохімічному журналі», то вісім років праці коректором та літредактором на Авіазаводі в багатотиражці, то кілька років без роботи. Може, це моя слабкість, може, не зовсім адекватне ро-

зуміння обов'язку, мене весь час кудись «заводить». То спочатку в якісь політичні справи, потім я зрозумів, що це зовсім не моє. А моя робота міністром культури — це взагалі жах. Міністр — це найстрашніше в моєму житті, навіть страшніше за тюрму. Але як я туди потрапив? Мене втягували силоміць: накинулись на мене друзі, націонал-демократи — Павличко, Драч, Мовчан, Жулинський, які вирішили, що час настав і що я теж мушу щось «керівне» робити у сфері культури. Це моя слабкість, за яку я потім поплатився. Слава Богу, що це недовго тривало, і я був страшенно щасливий, що спекався цього. Але потрапляв у інші халепи. То обов'язки, донедавна, в часописі «Сучасність», то в Академії наук, то в Шевченківському комітеті, то в «Енциклопедії сучасної України» — скільки часу в мене забирає ця Енциклопедія! Я себе переконую, що це потрібно, але разом з тим думаю: Боже, скільки б я міг написати за цей час! І отак безліч, безліч такого всього. І я вже скільки років мрію про те, щоб піти в підпілля, сісти в якійсь печері, щоб мати тільки книжки й папір і робити нарешті те, що я хочу. Бо маса всяких задумів, маса незакінчених речей. Навіть є багато речей написаних, яких мені немає часу передрукувати, відшліфувати і в якусь редакцію віддати. Не кажучи про закінчене, матеріали, над якими я ще хочу працювати. І хоча мрію про це вже років з десять, але, думаю, цей рік я ще потерплю, а потім відмовлюсь від усього і ту решту часу, якого вже небагато лишилося, все-таки віддам роботі. Тоді я, може, ще вернусь і до того, про що ви нагадали, але там роботи ще багато, і я страшенно відстав від сучасної кінематографії. Я ж майже нічого не дивився за останні роки. А про весь кінематографічний процес уявлення не маю. Навіть про літературний процес у мене неадекватне уявлення — багатьох молодих я не читав. І з соромом це відчую. Тож роботи попереду повно.

Америка відкриває образотворчу спадщину Параджанова

Параджанов був геніально універсальним митцем: окрім кінематографа, він працював у техніці графічного малюнка, колажа, реді-мейду, перформансу. Найсправедливішим було б розглядати усі грані творчості Параджанова як явище цілісне — адже належав він до тієї категорії митців, чийм найголовнішим витвором є власне життя, оскільки хоч якою б художньою діяльністю він займався, це було безперервним режисуванням навколишньої дійсності.

Один із кроків до осягнення «цілісного» Параджанова було зроблено у США: в Галереї мистецтв Ратгерського університету (Нью-Джерсі) експонується виставка «Сергій Параджанов поза камерою: колажі, монтаж, об'єкти», до якої входять 37 фактично візуальних робіт Параджанова — від вишуканих колажів до шаржів та начерків. Абсолютна мистецька самостійність цих творів не виключає можливості використати їх, аби краще осягнути Параджанова-кінорежисера. По-новому починаєш розуміти давній Ілленків закид Параджанову про те, що вся його режисерська майстерність — лише зміле компонування предметів перед об'єктивом камери. Але, компонуючи об'єкти, Параджанов робить це руками генія. Невідомо, чи був Параджанов обізнаний з усім обширом західного авангарду, але в його колажах прочитуються явні перегуки з творами Дюшана, Воргола, Джоела, Пітера Віткіна. На цій же виставці Параджанов фігурує як герой робіт фотомайстра: він охоче і талановито позував своєму приятелю Юрію Мехітову, чії фото експонуються поряд з творами Сергія Параджанова. Видавництво Ратгерського університету видало каталог цієї виставки. Усі твори зберігаються в Колекції нонконформістського мистецтва СРСР при Художньому музеї Циммерлі (США).

Олексій Радинський

